

Warszawa, 14 czerwca 2023 r.

GP.050.23.2023

Pan
dr hab. Przemysław Czarnek
Minister Edukacji i Nauki
Ministerstwo Edukacji i Nauki

Szanowny Panie Ministrze,

Prezes Polskiej Akademii Nauk oraz Rada Dyrektorów Jednostek Naukowych PAN wnioskuje o pilne wprowadzenie następujących, krytycznych zmian w zakresie finansowania jednostek naukowych PAN.

- 1) Zwiększenie subwencji instytutów PAN w związku z dużym wzrostem kosztów.**
- 2) Wprowadzenie programu "Inicjatywa Doskonałości - Instytut Naukowy",** w ramach którego najlepsze instytuty otrzymają w ramach konkursu dodatkowe środki w wysokości 10-15% subwencji na realizację planów rozwojowych, podobnie jak ma to miejsce dla uczelni od roku 2020.
- 3) Zapewnienie stabilnego finansowania instytutów, w tym przywrócenie gwarancji braku spadku subwencji na osobę w instytutach kategorii A+.**
- 4) Wprowadzenie programu Regionalna Inicjatywa Doskonałości dla instytutów.**

Polska Akademia Nauk

akademia@pan.pl, +48 22 182 61 03

Polska Akademia Nauk, pl. Defilad 1, 00-901 Warszawa

UZASADNIENIE

Najwyższa jakość badań

Polska Akademia Nauk jest niezmiennie najlepszą instytucją naukową w Polsce, pod względem jakości badań wyprzedzającą polskie uniwersytety, co jasno pokazują niezależne rankingi, takie jak Scimago Institution Ranking¹ czy Nature Index², opisujące rangę naukową instytucji w oparciu o wskaźniki wyników badawczych, wyników innowacji oraz wpływ społeczny.

Instytuty Polskiej Akademii Nauk mają liczne i znaczące osiągnięcia badawcze (publikacje, granty, patenty) stanowiące duży wkład w fundamenty nauki, zastosowania, gospodarkę i kulturę naszego kraju.

Instytuty PAN kategorii A+, których jest obecnie 25, reprezentują bezsprzecznie najwyższy poziom nauki w Polsce. Prowadzą szeroką współpracą międzynarodową i krajową, są liderami projektów strategicznych, aktywnie pozyskują dodatkowe fundusze w konkursach krajowych i międzynarodowych, a przyznanie im przez Ministerstwo najwyższej oceny w procesie kategoryzacji jednostek naukowych jest tego potwierdzeniem.

Dyskryminacja finansowa

Mimo powyższych osiągnięć instytuty Polskiej Akademii Nauk są traktowane pod względem finansowym znacznie gorzej niż uczelnie. Jednocześnie są dużo bardziej wrażliwe na niestabilne finansowanie i wzrosty kosztów spowodowane m.in.

¹ Scimago Institution Ranking, lata 2016-2022: PAN - miejsce 137, UJ - miejsce 617, UW - miejsce 1001;

<https://www.scimagoir.com/rankings.php?year=2016&country=POL>

² <https://www.nature.com/nature-index/institution-outputs/generate/all/global/all/1>: PAN - miejsce 238, UW - miejsce 347, UJ - miejsce 459

wysoką inflacją. Istotną część ich budżetu stanowią granty i zewnętrzne źródła finansowania (w części z nich większą niż 50%, ale nie każda dyscyplina nauki daje takie możliwości). Wieloletnie zaniedbania w zakresie finansowania instytutów utrudniają im rozwój i działanie oraz prowadzą do odpływu wykwalifikowanej kadry, a w konsekwencji muszą doprowadzić do ich degradacji. Utrzymanie dotychczasowej jakości badań stanie się niemożliwe, a jej odtworzenie w przyszłości będzie bardzo trudne.

Według szacunków, które zostały przekazane do Ministerstwa przez PAN, obecnie instytuty PAN rocznie **potrzebują łącznie na stabilne działanie dodatkowo ok. 250 mln zł**. Bez tej kwoty systemowy problem ich niedofinansowania będzie narastał. Niektóre z instytutów PAN stoją na krawędzi bankructwa i nie jest to wynik złego zarządzania, tylko dużego wzrostu kosztów i braku finansowych impulsów do ich rozwoju.

Co więcej, instytuty PAN nie mogą korzystać z programów takich jak Inicjatywa Doskonałości czy Regionalna Inicjatywa Doskonałości, a w przeciwieństwie do uczelni nie otrzymały też obligacji skarbowych. Wobec ich wyników trudno ten stan uzasadnić.

Potrzeba inicjatyw doskonałości

Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z roku 2018 usunęła gwarancję braku spadku subwencji na osobę w instytucie kategorii A+³. W efekcie pojawiły się przypadki instytutów, które w ocenie Ministerstwa prowadzą działalność naukową na najwyższym poziomie, a jednocześnie algorytm podziału subwencji, mający charakter redystrybucyjny, przyznaje im coraz niższe finansowanie⁴.

³ Pkt 9 załącznika do rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 grudnia 2014 r. (poz. 1941) <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20140001941>

⁴ Działanie algorytmu zostało tymczasowo wstrzymane w związku z niedawną pandemią Covid-19.

Docelowe spadki subwencji w niektórych instytutach mają sięgać kilkudziesięciu procent, co doprowadziłoby do likwidacji tych jednostek. Jest to głęboka niekonsekwencja i poważny błąd w strategii podnoszenia poziomu nauki w Polsce. Jest dla nas oczywiste, że **racjonalna polityka naukowa państwa nie może prowadzić do pogorszenia sytuacji finansowej najlepszych instytutów naukowych.**

W 2019 r. w ramach konkursu „Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza” (IDUB) Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego wybrało 10 uczelni, którym zagwarantowało w latach 2020–2026 zwiększenie rocznego finansowania w wysokości 10% subwencji z 2019 r. Dopłaty z tego tytułu wynoszą około 500 mln zł rocznie. Uważamy, że Instytuty Polskiej Akademii Nauk powinny otrzymać podobną szansę rozwoju, ponieważ swoimi osiągnięciami po prostu na nią zasłużyły. W tym celu można stworzyć analogiczny konkurs lub, ze względu na to, że w instytutach prowadzi się najczęściej badania w pojedynczych dyscyplinach, wesprzeć się wynikami przeprowadzonej właśnie ewaluacji. Szacunkowe roczne koszty takiego programu wyniosłyby około 50 mln zł (łącznie roczny koszt finansowania Instytutów PAN posiadających przynajmniej jedną kategorię A+ to obecnie 485 mln zł). Jesteśmy przekonani, że państwo polskie stać na taką inwestycję w naukę.

Podobnie, instytuty naukowe powinny móc korzystać ze środków przeznaczonych na Regionalną Inicjatywę Doskonałości, bo aktywnie współpracują z ośrodkami regionalnymi i stanowią lokalne centra wysokiej jakości badań.

Problem reform i restrukturyzacji

Nie kwestionując potrzeby przemyślanej reformy Polskiej Akademii Nauk uważamy, że jej przeprowadzenie nie może być dłużej pretekstem blokującym instytutom PAN dostęp do opisanych powyżej źródeł finansowania. Widoczny jest

jednocześnie brak programów finansowania reform w tych instytucjach, które takich reform potrzebują. Bez dania im tego rodzaju szansy trudno oczekiwać zmian i podnoszenia poziomu.

Z wyrazami szacunku,

prof. Marek Konarzewski
Prezes PAN

prof. Tadeusz Burczyński
Przewodniczący
Rady Dyrektorów Jednostek
Naukowych PAN